

NAPOKON I TAJ DUNAV

Sjedimo na malenom trijemu drvene sojenice Tito i ja. Pušimo cigarete i bezvoljno mičemo rukama samo kad uzimamo bocu viskija ispred nas, na podu. Grad je već odavna zaspao. Iz daljine se začuje prolazak automobila i škripanje guma. Vjerojatno se neki klinac pravi važnim pa na praznim ulicama nabija gas do daske. Prozori visokih nebodera bloka 9 uglavnom su mračni. Tek iz ponekog dopire svjetlo koje pada na marinu ispred njih gdje brodovi i čamci snivaju blagim snom. Vojno ostrvo okupano Dunavom, cijelo zeleno, otvara svoja vrata noćnim pticama. Razmišljamo o nastavku puta ispod mjeseca na ljetnom nebu poprskanom bezbrojnim zvijezdama. Jednostavno mi se ne da ništa. Potpuno sam prazan. Vjerojatno jer smo već dostigli neki cilj, neku zamišljenu udaljenost kojom se možemo ponositi. Potpuno sam bezvoljan. Čudno. Međutim ponekad, ne samo kad sam sam, uhvati me sličan osjećaj nostalgije. Čudna čežnja za prošlim vremenom, za nečim što sam bio i za onim što bih htio biti. Iz čistoga mira kao grom iz vedra neba zašamara me neopisiva tuga. Kao da sam izgubio brata, najboljeg prijatelja, oca ili majku. Protrese me tmurna silina u hod, u krevetu usred noći ili za vožnje tramvajem dok kasno popodne prelazi u suton. Nekoliko trenutaka kasnije kao da padnem natrag na zemlju poput probušenog balona i napokon shvatim tko sam i što sam: mali čovječuljak na igralištu svemirskog prostranstva. Mrav čija je uloga bitna, ali ne i presudna u predstavi režiranoj od svemogućće sile. Moj hod tada postaje kristalno jasan, a misli čiste i mirne poput ponoćne oseke pored tromih kamenih stijena. Primjećujem tad svaki detalj dok koračam polako. U tom trenu sve dobije svoj smisao i svoje pravo značenje. Taj osjećaj nastaje i kada se ostvari zadani cilj jer tek tad shvaćamo da je put do cilja bio bitniji od cilja samog. Postavljamo novi i krećemo dalje. Zašto se uostalom bunim, pa mi još trebamo stići do Crnog mora! Naš cilj još nije ostvaren, ali izgleda da sam se u Beogradu malo ulijenio. Zaboravljam već lagano kako je to ploviti i kako je osjećati svojeglavu rijeku koja teče ispod čamca i nosi ga u nove nam i nepoznate krajeve. Učini mi se da smo na početku putovanja bili razuzdani, naivni i neiskusni, a sad, odjednom smo stvar shvatili ozbiljno bez ikakve šale! Ujutro je polazak! U ranu zoru krećemo dalje i nema povratka dok ne ostvarimo cilj. Prihvaćamo se vesala poput najvećih galiota spremnih za bitku s moćnom rijekom. Sve one zgođe na Savi čine mi se poput dalekog sna ili jednog velikog davnog tuluma, godišnjeg odmora. Ovo što slijedi potpuno je drugačije, puno jače i neizvjesnije. Upravo onako kako želim da bude. S Borom smo se pozdravili dan ranije i sada čamac gazi vodama širokog i velikog Dunava.

Prolazimo kod Beograda pored table na kojoj piše 1171 što znači da točno toliko kilometara imamo do Crnog mora. Iz kafića na obali preko rijeke šulja se zvuk pjesme i stihovi:

Ja cijeli život sanjam kako odlazim uz rijeku
Starim parobrodom koji vozi sol
I da nosim jednu davnu, nikad prežaljenu ljubav
Tanku dugačku cigaru i par mamuza od zlata
Da sam Šejn...

Oslušujemo, zaveslamo i krećemo nizvodno dok se sunce probija kroz maglovito jutro grada Beograda. Voda se pod nama vrpolti i miješa. Napoleon je rekao "Dunav je car među rijekama". Vječan je kao Tiber, plodonosan kao Nil, veličanstven kao Mississippi, ljubljen kao Volga, živahan kao Rajna. Dunav je jedinstvena rijeka na europskom kontinentu.

Vijekovima je povijest podunavskih naroda pisana na obalama Dunava. Okrećemo novo poglavlje našeg putovanja i ulazimo s dozom strahopoštovanja.

MOĆNI ĐERDAP

Iz Beograda smo plovili dva dana da bi sada bili ispred samog ulaza u toliko spominjanu Đerdapsku klisuru. Prošli smo gradove Pančevo i Smederevo. U niti jednom od njih nismo se zaustavili jer željni rijeke htjeli smo ploviti. Došli smo i do mjesta gdje Dunav započinje teći granicom Srbije i Rumunjske. U kapetaniji Veliko Gradište odjavili smo se iz zemlje jer poslije 100 kilometara kroz Đerdap namjeravamo ući direktno u Bugarsku bez pristajanja u Srbiji. Gradić Veliko Gradište nalazi se na mjestu gdje je Dunav širok oko 5 kilometara! S Rumunjske strane naziru se Karpati, a sa srpske prema obali padaju Homoljske planine. Naoružani smo bocom rakije, zelenom zadovoljštinom s ratnog ostrva i pozitivnom energijom čeznuli smo za nastavkom puta. U kapetaniji Veliko Gradište obavijestili su nas o nedavnoj pogibiji ribara među ostrim stijenjem Đerdapske klisure. Ušao je među stijenje, naišao je jak vjetar i razbio ga kao zvečku. Nije imao šanse. Teško je to i zamisliti jer ovdje Dunav djeluje mirno i spokojno poput jezera. S druge strane taj tih i spokojan Dunav bjesni, urla, valja se i hita u beskrajne daljine. Tamo je opasan i krvožedan. U tim je dubinama smrt našlo stotine ribara, još više brodara i ratnika, počevši od Huna, Avara, Mađara, pa sve do novijih vremena. Najveće zlo za brodare jak je vjetar imenom košava. Sličan je buri i diže ogromne valove od kojih strepe i veliki teretni brodovi. Ime vjetra dolazi od turske riječi *koššto* znači brz koja se spaja s *hava* što je u prijevodu vjetar. Prema tome *Brz Vjetar*.

- To je to! Napokon smo tu i kad jednom uđemo povratka kroz ovo više nema - govorim Titu dok ispred samog ulaza u Đerdap spremamo čamac za ulazak među stijenje.

- Ne izgleda tako strašno. Samo malo je usko tamo dolje - odgovori Tito bacivši pogled prema ulazu u klisuru koji usporedno sa širinom Dunava od 5 kilometara na sadašnjoj poziciji izgleda jako tijesno. Rijeka se naime odjednom suzi i kao da ulazi u neki poseban kanal.

Ispred samog ulaza u klisuru na stjenovitoj obali, kao čuvar stoji stari grad Golubac. Stoji kao spomenik na balkanske ratničke epopeje što su krvlju obilježile ova područja kroz protekle decenije, stoljeća i milenije. Samo se usputni pecaroš nalazi na jednom otvoru u kuli i zabacuje udicu prema vjekovnoj rijeci. Prema legendi u mjestu je živjela lijepa djevojka po imenu Golubana. Kada su priče o njoj ljepoti stigle do turskog paše, počeo joj je donositi darove ne bi li se udala za njega. Njeno odbijanje je kaznio vežući je za stijenu, mučeći i ostavljajući pticama da unakaze njezino tijelo.

Torbe i osobne stvari guramo duboko pod pramac, ispod malene gumene prevlake. Vesla su spremna, Tomos 4 jedva čeka da ga se pokrene.

- Prikazo! - obraća mi se Tito

- Mislim da možemo krenuti!

- Plovimo do hidroelektrane? - upitam ga dok se vrpolji na stražnjem dijelu čamca pokušavajući upaliti motor.

- Da! Do hidroelektrane prve i do hidroelektrane druge.

Na Đerdapu su dvije hidroelektrane i tek poslije druge ulazimo u Bugarsku i pristajemo u prvoj lučkoj kapetaniji. Službeno ne bi uopće trebali na kopno. Ali hoćemo li ili nećemo to je sad stvar Đerdapa, a ne samo naše odluke.

- Idemo druškane idemo! Puni gas i nema povratka! - dere se Tito dodajući gas.

Ulazimo u tajnu komoru kao patuljci među ogromno stijenje. Već na samom početku kamene se gromade penju daleko u visine i do stotinu metara izazivajući strahopoštovanje. Ovdje je Dunav širok samo tristo metara. Vjetar postaje jači, a valovi sve veći. Kako bi si olakšali plovidbu skidamo tendu jer na vjetru se počela ponašati kao jedro što nas bitno usporava i odvlači u stranu. Listam malu knjižicu koju mi je poklonio kapetan Barut. U sklopu nje mala je karta. Imena su pisana sitnim slovima i ćirilicom pa je približavam očima što više mogu. Što se tiče Dunava karta je uistinu dobra i dosta detaljna. Ali jak nalet vjetra uslijed čitanja riječi "Đerdap" zabije mi cijeli Balkanski poluotok ravno u lice.

- Ma pusti sad to. Imamo važnijih problema. Treba upravljati čamcem - izusti Tito u žaru borbe s vjetrom. Moram, iako teškom mukom, priznati da je u pravu. Jedini mogući put je nizvodno i svu snagu treba usmjeriti na rijeku i na upravljanje.

Naredenih 100 kilometara kroz Đerdapsku klisuru bit će više nego zabavno ako je suditi po početku koji je spektakularan. Toliko ljepote i opasnosti na istome mjestu. Plovimo kroz Mali Đerdap odnosno njegov dio koji se naziva Golubački vir. Na nalete vjetra već smo navikli, kao i na blago ljuljanje valova. U početku je djelovalo strašno, ali na kraju krajeva nikome nije pala dlaka s glave.

- Ako je ovo Đerdap, ne znam zašto su nas svi s njime plašili? I Simić i Barut i svi - buni se Tito da mu nije baš opasno.

- Meni se da ti kažem isto čini malo mlak ovaj Đerdap. Mislim, lijepa je i izvanredna priroda, ali nije opasan kao što su svi pričali. Mi još k tome plovimo na malenom gumenom čamcu. Zamisli?

Strah me je da ne ureknem putovanje, ali na blagom popodnevnom suncu uz vjetrić i lagani val ploviti ovuda prava je milina. Đerdap iz mornarskih priča bitno je različit od ovog. U njemu se ljudi bore za život, a ovuda mirno plove. Maleni vjetrić?... pih!

- Jel ovo u daljini neki brod? - upita Tito

- Meni izgleda kao da plovi. I čini mi se povelik.

Prema nama plovi oveći turistički brod, riječni cruiser. Takvih na Dunavu u novije vrijeme ima mnogo i plove na relaciji Crno more – Beč ili Crno more – Beograd. Ova ploveća tvrđava, snobovska atrakcija, nikako se ne uklapa u prirodni sklad klisure. Jakih je motora pa plovi nizvodno i uzvodno bez ikakvih problema. Jedino ako ga uhvati jak vjetar mora pristati.

- Pogledaj ekipu gore! Vidiš? - viče Tito i prstom pokazuje ljude na palubi koji se svi skupiše i poglede uperiše prema nama. Vade fotoaparate i krenu nas slikati. Jako smo im blizu, skoro paralelno s njima na 30-ak metara. Prema tom brodu djelujemo kao David prema Golijatu.

- Ma jebeš njih! Skidaj gaće! - odvaži se Tito iako ga ne razumijem o čemu priča.

- Pa skidaj gaće i pokaži im guzicu, jebem ih snobove!

Gasim motor, stanem pored Tita i skinem gaće. Okrećem se i zajedno s Titom pokazujem turistima guzicu dok ovi fotografiraju. Umiremo od smijeha. Nažalost, nitko nam ranije nije rekao da ovakav brod radi ogromne valove. Jedan za drugim dolaze i pljas, pljas ravno u lijevu stranu našeg čamca. Ljuljamo se i koprcamo lijevo desno poput pijanih budala. Držimo se kako ne bi pali u Dunav dok voda poslije svakog naleta ulazi u čamac. Naposljetku smo u potpunosti mokri i sretni što smo im pokazali tko smo i što smo!

Dan se bliži kraju. Sunce se već sakrilo iza visokih stijena i planina i vrijeme je da potražimo mjesto za spavanje. Iako ne bi smjeli pristajati mišljenja smo da nas ovdje nitko živ neće vidjeti. Ako nas i vidi neće mu se dati tužakati nas policiji. Prva klisura imenom Golubačka bliži se poslije 20 kilometara kraju. Đerdap se inače sastoji od više manjih klisura ispresijecanih širokim kotlinama. Ispred nas se tako otvara Ljupkova kotlina. Širi ruke, smiruje rijeku. Vjetar smanjuje svoj bijes.

Na ovom mjestu Dunav opet djeluje kao jezero jer širok je nekoliko kilometara. Voda je mirna, a struje gotovo da nema. Uokolo kotline svuda su livade, a u daljini se nazire maleno selo iz kojeg dopire dječji smijeh.

- Pristat ćemo ovdje - kažem Titu.

- Gdje?

- Pa ovdje točno ispred nas na ovoj strmoj livadi.

Prva je to livada koju s čamca uočavam i savršena je za noćni počinak. Okružena je voćkama divljih jabuka. Priznajem sad na kraju prve klisure da me pomalo izmorilo konstantno koprcanje na valovima. Đerdap je naporniji od ostalih dijelova rijeke koju smo prošli, ali opet nije tako opasan kao što su nam govorili. Svejedno osjećaj ponosa što sam ovdje jači je od svega. Takva se prirodna ljepota rijetko gdje viđa.

- Gledaj što tata ima... - smješka se Tito pored već postavljenog šatora i maše vrećicom zelene slobode.

- Već sam zaboravio da je imamo! Boro ju je neprimjetno ugurao u ruksak i o tome nas obavijestio, ali raspaljenost oko Đerdapa u potpunosti mi je razmišljanje skrenula u drugu stranu. Hvala Bogu što imam Tita koji se uvijek sjeti takvih sitnica.

- Pa nema druge prijatelju nego da probamo. Sutra je novi dan i nova klisura. Bolje da se opustimo.

Noć se spušta tiho i otmjeno. Sjaj nebeskih zvijezda odbija se o vode Ljupkovske kotline i mir potpuno mir zavlada nad Đerdapom. Smotuljak u obliku kvrgave mrkve Titova je kreacija. Sjedimo ispred šatora tik do rijeke i povlačimo. Buljimo u nebo i u mrklu noć oko nas.

- Vidiš gore ove zvijezde prijatelju? - upita me Tito čudnim, nimalo ciničnim tonom što je za njega vrlo neuobičajeno.

- Kaj misliš, ima li gore na njima rijeka slična ovom Dunavu? - nastavlja.

- Ne znam stari moj za rijeku, ali imam svoju malu teorijicu o svemiru. Možda nije točna, ali ne možeš dokazati ni da je netočna - govorim izlažući mu teoriju u vrtlogu dima iz kvrgavog smotuljka.

- Znaš za onu teoriju o velikom prasku? - pitam ga.

- Da znam! Ono da je cijeli svemir nastao iz tog velikog praska, iz jedne točke. Tak nešto, jelda?

- Eee točno tako. Ako je znači cijeli svemir nastao iz jedne veličanstvene eksplozije tada je iz te eksplozije nastao i planet Zemlja. Jel' tako?

- Pa sigurno je tako. Zemlja je planet u svemiru. Nema druge.

- Znači! Čestice koje su se našle na samom početku velike eksplozije imale su predispozicije da se s vremenom razviju u život, pa čak i u inteligentni život. Da nije tako u svemiru ne bi bilo života, a svjedoci smo svakojakim živim vrstama na Zemlji. Pa i ovdje pored rijeke, ako se okreneš, ima ih na stotine.

- U potpunosti si u pravu prijatelju. Ali te čestice su se jako dugo trebale širiti i to u svim smjerovima! Jebote, pa to je trajalo jako dugo.

- Trajalo je to stari moj uistinu dugo, ali tko može negirati da je od tih istih pračestica inteligentni život nastao negdje drugdje. U nekoj milijardama svjetlosnih godina dalekoj galaksiji. Tko to može negirati?

Zastajemo s pričom, zamislimo se, uvlačimo svatko po još jedan dim. Misli mi se vrte sve u šesnaest i mozak mi radi 100 na sat. Čini mi se da ću poludjeti. Jedan od onih trenutaka kada se čovjek pita "što je bilo kad ništa nije bilo?"

- Samim nastajanjem svemira oslobodila se velika energija koja i danas povezuje ogromna kozmička prostranstva. Energija je krenula iz početne točke i dopirala svugdje gdje se širio svemir. To je energija zbog koje svatko barem jednom u životu osjeti da pripada nečem većem, da je dio većeg plana i dio jedne zajedničke cjeline. Energija koju je teško objasniti nalazila se u prvim česticama u doba velikog praska.

Nastavljam s mozganjem koje me pomalo živcira, ali ne mogu zaustaviti tok misli. Boro se stvarno potrudio oko tih biljčica na ratnom ostrvu.

- Mora da je bilo tako prijatelju. Ako je iz jedne točke krenulo sve onda se sve nalazi na svakom mjestu u svemiru i zajedničko je svim živim bićima. Mora da je tako - složi se Tito i krene smotati još jednu. Pridigne se ali sila teža ga svlada i baci nazad u sjedeći položaj. Na tren je omlohavio zamišljen.

- Hoću reći da je prvotna energija samo jedna. Sav svemir povezan je s njom. Nema drugog objašnjenja ako je sve iz jedne točke nastalo.

Mozak mi je na rubu eksplozije i raspravu treba završiti. Kako smo li je samo započeli?

- Hoćeš reći da i ako postoje izvanzemaljci da su oni slični nama? - upita Tito

- Možda fizički nisu sto posto slični, ali siguran sam da su nastali iz te jedne točke kao i mi. Kužiš? Sve je nastalo iz jedne točke. Praktički su izvanzemaljci naša davna braća. Ustvari! Pa je tako moguće da tamo negdje ima rijeka slična ovom Dunavu.

- I što želiš reći; da smo mi ništa više od obične zvjezdane prašine? - uputa me Tito opet vidno umoran s poluzatvorenim očima.

- Pa da! Baš je tužno to, ali u isto vrijeme i predivno.

Pričamo još neko vrijeme dok mrkli mrak u potpunosti ne prevlada horizontom, a lagani valovi počnu uspavljujuće djelovati na nas. San je jedini pravi lijek za sutrašnji nastavak puta.

Novi dan započinjemo klasičnim kupanjem u rijeci, pregledom čamca i pakiranjem stvari zaostalih na obali. To su uglavnom šator i vreće za spavanje.

- Malo si jučer bio pričljiv - kroz smijeh mi dobacuje Tito.

- Haha. Nisam jedini, čini mi se. Malo si zamišljeno gledao poput glupana u daljinu jučer.

- Ma nisam ja, Boro nam je smiješao neki čudni pripravak u toj vrećici. Nego... pusti sad to! Koja nam je sljedeća klisura?

- Sljedeća klisura je..... – listam knjižicu - ..... klisura Gospodin Vir i nalazi se odmah tamo, poslije kotline.

- E pa onda upadaj i krećemo!

Tito zakurbila Tomos 4 – tu klasiku među motorima i čamac iz kotline krene do glavne struje, nizvodno prema Gospodinom Viru. Pri samom ulazu u klisuru voda se komeša i valovi bjesne jače nego jučer. Stijene su više i oštrije, a samim tim i tok rijeke je puno uži. Gospodin vir tjesnac je dugačak 17 kilometara sa strmim stranama koje na nekim mjestima dostižu i 550 metara visine! Dunav se sužava na 220-380 metara. Ime tjesnaca po priči potječe od bogatašice koja nije vjerovala izvještajima svojih slugu da im je vir polomio i progutao lađu, pa je zaveslala sama ne bi li se uvjerila. Nikada se nije vratila. Tu se nalazi i najveća riječna dubina u Europi od čak 90 metara!

Čamac se nevjerovatno i divlje ljulja na gotovo jedan metar visokim valovima. Vjetar šiba lice i okreće čamac kako mu volja, ali svejedno krećemo se nizvodno uz malu pomoć motora. Najveći strah su oštre hridi kojima teškom mukom odolijevamo odgurujući se od njih veslima. Ma koliko se god trudili doći na sredinu do glavne struje uvijek nas rijeka baca u stranu i nanosi na rub. Činjenica da je ovdje prije izgradnje Hidroelektrane Đerdap I bio divovski vir koji je gutao najveće brodove ledi mi krv u žilama. Danas vira više nema, ali svejedno je pomisao na njega strašna. Pomisao da može uvući brod, smrviti ga i odvući na dno 90 metara duboko. Od tamo više nema povratka.

- Odguruj jače blento! - viče Tito mokat poput miša dok ga kapi valova u potpunosti polijevaju i nikako mu ne daju mira.

- Uhvati se motora, a ja ću odgurivati! Hajde! - govori mi i premješta se na pramac ne

bi li odgurivao čamac. Upaljeni motor pomaže samo povremeno jer valovi ga dižu pa gubi na prijenosnoj snazi. Valovi su jači. No svejedno, borba je jedino što nam preostaje.

- Moramo stići do sredine, do glavne struje!

Iako rijeka s nama igra ping – pong, hvatamo se obojica vesala i bez motora odlučujemo odveslati na sredinu, barem 50 metara od stijenja. Veslamo poput dva luđaka. Izgleda da je Simić bio u pravu testirajući nas u Slavonskom Brodu. Upravo tako teško i naporno je bilo kao i sad. Sreća naša da smo ispraksirali veslanje.

Pola sata borbe potrebno je bilo ne bi li se othrvati čvrstom zagrljaju Gospođinog vira. Napokon smo na sredini uhvatili glavnicu koja nas nosi nizvodno. Iako još uvijek valovita, rijeka se poslije nekoliko kilometara smiri isto kao i vjetar koji puše s rumunjskih južnih Karpata na lijevoj obali. Ulazimo u još jednu kotlinu – Donjomilanovačku.